



**DIEPGELOVIGE
VROUWEN**
Over God, kerk
en engagement >61



**GELUK EN
WETENSCHAP**
Leo Bormans over de
deugd optimisme >62

Franse historica Christine Bard beschrijft hoe de pantalon heel wat om het lijf heeft

Haar b(r)oekje te buiten

Carla Bruni overtreedt de wet. De Franse presidentsvrouw draagt (af en toe) een pantalon. Dat is in Frankrijk anno 2010 nog altijd strafbaar. De Franse historica Christine Bard vertelt in haar twee recente boeken *L'Histoire politique du pantalon* en *Ce que soulève la jupe* over het getouwtrek om de broek. Want: 'Qui culotte a, pouvoir a'. Maar het gevecht om de pantalon, ooit een maatschappelijke vrouwenstrijd, richt zich vandaag ook op de rok. DOOR ELIANE VAN DEN ENDE

Haar 'permission de travestissement' hangt nog altijd boven haar bed. Ingekladerd in de slaapkamer van haar woonhuis, dat nu een museum is. Toen Rosa Bonheur in het bos van Fontainebleau wilde gaan schilderen, trok ze een pantalon aan. Maar daarvoor had ze een 'verkleedtoelating' van de *préfet de police* nodig. Het document verklaart: 'om gezondheidsredenen.'

In het negentiende-eeuwse Frankrijk hadden vrouwen immers niet het recht om een (korte of lange) broek te dragen. Nog altijd niet, want de wet van 1800 is nog altijd niet opgeheven. Een vrouw die in Frankrijk in een pantalon rondloopt, gaat wettelijk nog altijd haar b(r)oekje te buiten.

De pantalon was een symbool van mannelijke suprematie en van vrouwelijke onderdanigheid en maatschappelijke inferioriteit, schrijft Christine Bard, een van de belangrijkste historici van genderstudies. *Les filles de Marianne, histoire des féminismes* en *Les garçons, modes et fantasmes des années folles* waren haar eerdere populaire boeken. Op dezelfde goed gedocumenteerde wijze schrijft ze nu over de verovering van de broek door vrouwen. Volgens Bard was die 'kaping' moeilijker dan de inname van de Bastille.

Hansworst

Met de Franse Revolutie was de broek het uiterlijke vertoon van mannelijke macht geworden, van viriliteit, vooral van de sansculottes. Een culotte was een kniebroek voor de adel. De lange broek was een kledingstuk van de overwonnenen, van de barbaar, van de arme, van de boer, de zeeman, de werkmans, het kind en de nar. Een pantalon was in Italië zoveel als een hansworst, een scheldnaam voor de Venetianen en de naam van de paljas in de commedia dell'arte.

Eind achttiende eeuw, begin negentiende eeuw daalt de broekspijp en het volkse kledingstuk wordt een outfit van de hoogste sociale klassen. Deze politieke en vestimentaire omwenteling moest een teken zijn van gelijkheid, vrijheid en broederlijkheid. Maar dat gold alleen voor de mannen. Voor vrouwen werd de broek beschouwd als een 'verkleedpartij'. De Revolutie bevrijdde het lichaam, maar niet de sociale conventies.

Kleding weerspiegelt de sociale orde en de broek aanhebben betekent macht. Hoewel, een paar vrouwen veroveren 'une permission de travestissement': *les femmes à barbe*, vrouwen met te veel haar op de onderkin.

Een rok is open, een tweepijpige broek is gesloten, dus comfortabeler en veiliger. De hele negentiende eeuw jagen vrouwen achter broekspijpen. Vrijheidskleding in de vorm van een broek wordt aanvaard door de utopistische Saint-Simonisten met een soort poffende harembroek onder een bollende rok en door eigenzinnige artiesten als George Sand, maar zij moest ook haar naam

vermannelijken. Actrices, feministes, reizigers, sportvrouwen, lesbiennes: de broek wordt de vlag die de lading moet dekken. Politiek activiste Louise Michel vertelde: "J'étais en homme pour ne pas gêner ni être gênée."

Soms was de publicitaire controversie opzoeken leuk balorig, vond schrijfster Colette, toen ze in het begin van de twintigste eeuw haar serie *Claudine* publiceerde en zich liet fotograferen in kostuum. De nietzscheaanse wordt in 1909 een vrouw in pantalon genoemd en modeontwerper Paul Poiret, die vrouwen ook uit hun korset bevrijdde, had het over 'quatre manières de culotter une femme.'

Androgynen wijven

Via sport, zoals fietsen, veroverde de vrouwenbroek bestaansrecht. Ook al spelen modeverschijnselen langs de zijkant mee, met Coco Chanel en Madeleine Vionnet. De 'masculinisatie', angst voor rollenverwisseling, ontlokte in de jaren dertig protest uit bij zuurpruimen. Marlene Dietrich exploiteerde haar erotische androgyniteit in de film *Morocco* en bestond het om op een filmpremière in 1932 omarmd door Maurice Chevalier en Gary Cooper in smoking op te dagen. Ook in de stad waagde ze zich in kostuum, platte schoenen en een *béret*. De *préfet de police* vroeg haar om Parijs te verlaten. Dietrich vertrok.

Voor vrouwen werd de broek beschouwd als een 'verkleedpartij'. De Franse Revolutie bevrijdde het lichaam, maar niet de sociale conventies

In het existentialistische Saint-Germain-des-Prés van de jaren vijftig vertonen Juliette Gréco en Zizi Jeanmaire zich met smalle pijpen. Pas in de loop van de jaren zestig, zeventig wordt de broek gefeminiseerd en *un vêtement mixte*. Toch verbood Maurice Grimaud, de beroemde prefect van mei '68, om een jaar later de wet van 1800 ongedaan te maken.

In 1972 moest een vrouwelijke technisch adviseur van het ministerie van Sociale Zaken een boodschap overbrengen in het parlement. Maar de toegang tot het half-rond werd haar geweigerd, want ze droeg een lange broek. Niet op haar mondje gevallen zei de vrouw tegen de deurwaarder: "Si c'est mon pantalon qui vous gêne, je l'enlève dans les plus brefs délais!" Die brutale snoet was niemand minder dan Michèle Alliot-Marie, de eerste vrouwelijke minister van

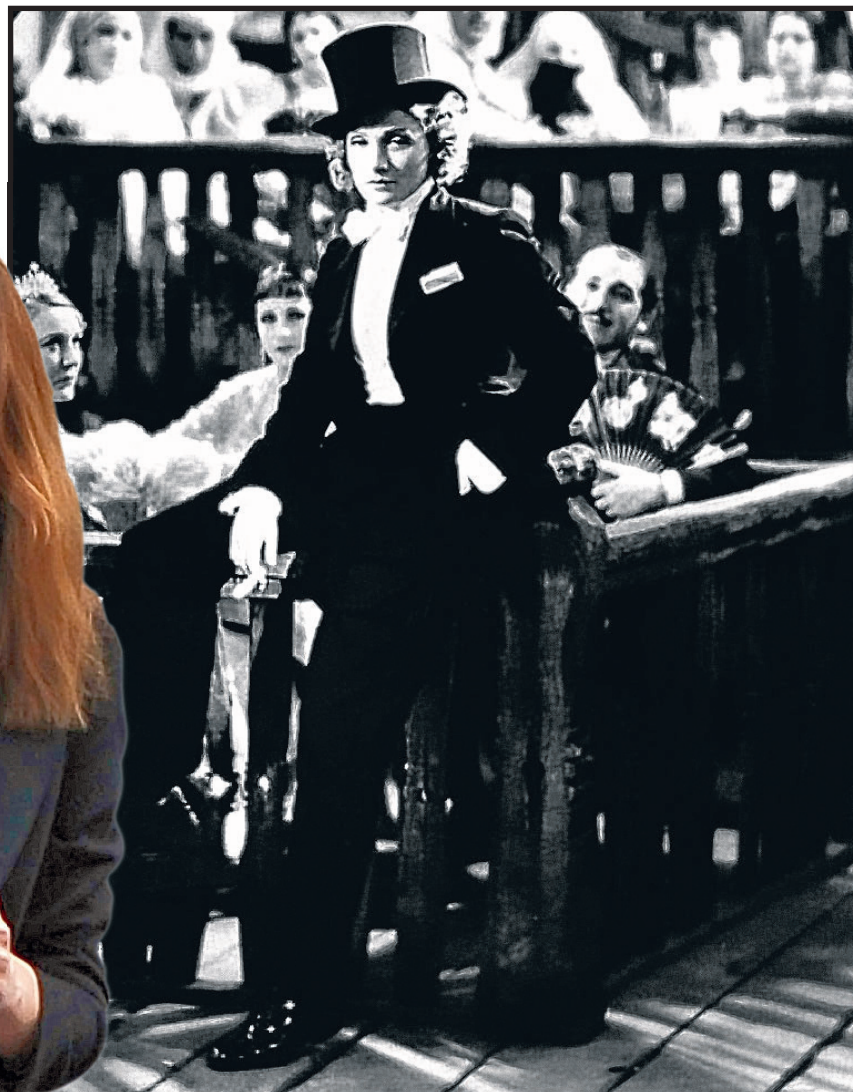


■ De Franse first lady Carla Bruni overtreedt de wet met haar pantalon.

Defensie, later van Binnenlandse Zaken en nu minister van Justitie.

Dag van de rok

Waarom bestaat in Frankrijk nu opnieuw *une journée de la jupe*? De contestatie is gekanteld. Vandaag eisen vrouwen het recht



■ Marlene Dietrich als androgyn madam in de film *Morocco*.



■ Ook schrijfster Colette liet zich fotograferen in kostuum.

om een rok te dragen. Een korte of een lange rok. Ni Putes, Ni Soumises (geen

hoeren, geen seuten) heet de mensenrechtenbeweging voor meisjes van allochtone afkomst. Zij worden voor verrot uitgescholden als ze zich wat sexy kleden. Of erger. De rok is voor meisjes uit de banlieue een symbool van vrijheid geworden. Hoofddoek en broek zijn voor hen een keurslijf dat hun vrouwelijkheid en hun per-

soonlijkheid onderdrukt. 'La journée de la jupe' wordt daarmee ook de dag van 'liberté'. Ooit was de eis van vrouwen om de rok uit te laten, nu om hem te mogen dragen. Het lijkt paradoxaal maar een kledingstuk is niet neutraal, wel iets wat veel om het lijf heeft.

i *L'Histoire politique du pantalon*, Christine Bard, een uitgave van Editions du Seuil, Parijs 2010
Ce que soulève la jupe. Identités, transgressions, résistances, Christine Bard, een uitgave van Autrement, Parijs 2010

FOTO PHOTONUEWS

FOTO GETTY IMAGES